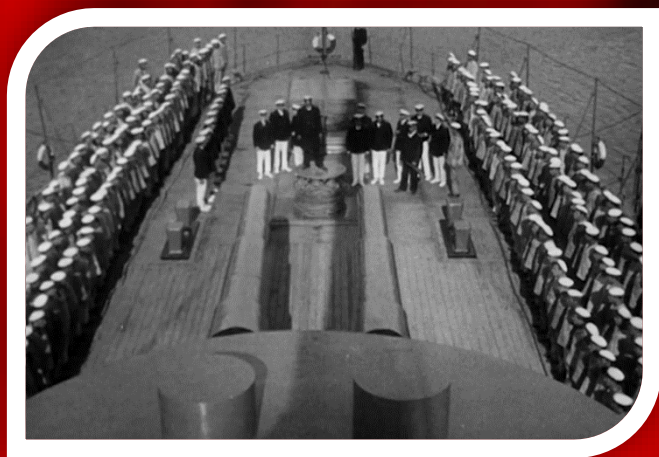

رزم‌ناو پوتمکین و افق شوراهای کارگری در انقلاب ۱۹۰۵

صدای انترناسیونالیستی

جنگ روسیه و ژاپن، در کنار بحران اقتصادی و اجتماعی، زمینه‌های شکل‌گیری انقلاب ۱۹۰۵ روسیه را فراهم آورد. در جریان این انقلاب، اعتصابات و شورش‌های گسترده کارگران و ملوانان، میلیون‌ها نفر را به اعتراضات کشاند. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای این انقلاب ۱۹۰۵، پدید آمدن شکل تازه‌ای از سازمان‌یابی کارگری بود: شوراهای کارگری. این شوراها به‌عنوان شکل نوینی از تشکلیابی پرولتری، اهمیت ویژه‌ای داشتند؛ چراکه همچون نطفه‌های قدرت طبقه کارگر عمل می‌کردند و به بیان دیگر، شرایط مادی برای دستیابی کارگران به قدرت سیاسی در حال فراهم شدن بود.

در جریان انقلاب ۱۹۰۵، موجی از اعتصابات و قیام‌های کارگری سراسر روسیه را فرا گرفت. یکی از شاخص‌ترین آن‌ها، قیام ملوانان رزمناو «پوتمکین» در ژوئن همان سال بود که به عنوان یکی از نخستین نشانه‌های بیداری طبقه کارگر و ملوانان شناخته می‌شود.^۱ جرقه شورش زمانی زده شد که به ملوانان غذای فاسد داده شد و آنان از خوردن آن امتناع کردند. این اقدام به عنوان نافرمانی جدی تلقی شد و واکنش سخت افسران را در پی داشت. افسران برای سرکوب شورش به گارد دریایی متوسل شدند، اما در جریان درگیری، یکی از رهبران قیام، گریگوری واکولینچوک، کشته شد.

پس از آن، ملوانان «پوتمکین» برای اداره کشتی «کمیته یا شورای کارگری» تشکیل دادند، پرچم سرخ را برافراشتند و راهی اودسا شدند تا به اعتصابات شهری پیوندند. خاکسپاری

^۱ فیلم رزمناو پوتمکین ارزش دیدن دارد و تماشای آن توصیه می‌شود. می‌توانید نسخه‌ای با زیرنویس فارسی را در این لینک مشاهده کنید.

باشکوه واکولینچوک در این شهر به تظاهراتی گسترده بدل شد و هزاران نفر را به خیابان‌ها کشاند. اما واکنش ارتش تزاری سرکوبی خونین بود: نیروهای نظامی از بالای پلکان مشهور اودسا و قزاق‌ها از پایین، صفوف تظاهرکنندگان را به گلوله بستند و حمام خون به راه انداختند.

ملوانان پوتمکین تلاش کردند حمایت دیگر ناوگان‌ها را نیز به دست آورند، اما چون پشتیبانی کافی حاصل نشد، کشتی راهی دریای آزاد گردید. سرانجام، به دلیل کمبود آب و زغال‌سنگ، به بندری در رومانی پناه برد. دولت رومانی از هرگونه کمک مستقیم خودداری کرد، اما پیشنهاد داد در صورت تحویل رزمناو، برای خدمه پناهندگی سیاسی فراهم کند؛ پیشنهادی که سرانجام پذیرفته شد. با این حال، بسیاری از شرکت‌کنندگان بعدتر دستگیر، محاکمه و به اعدام یا تبعید محکوم شدند. در این میان، آفتاناسی ماتوشنکو، یکی از رهبران شورش، در سال ۱۹۰۷ به دست مقامات امپراتوری بازداشت و اعدام شد.

شورش پوتمکین هرچند سرانجام به طور کامل سرکوب شد، اما به عنوان لحظه‌ای مهم و ماندگار در جریان انقلاب ۱۹۰۵ روسیه در تاریخ ثبت گردید. اهمیت این قیام نه در بُعد نظامی آن، بلکه در ماهیت طبقاتی‌اش بود. سربازان و ملوانانی که خود بخشی از پرولتاریا به شمار می‌آمدند، علیه شرایط غیرانسانی و ستم فرماندهان و حاکمیت شوریدند. آنان با به چالش کشیدن اقتدار سلسله‌مراتبی و سرپیچی از اطاعت کورکورانه نشان دادند که ملوانان می‌توانند رزمناو را مستقلانه اداره کنند و این رزمناو می‌تواند به جای خدمت به طبقه حاکم، در خدمت جنبش طبقاتی کارگران قرار گیرد.

ارزش تاریخی قیام پوتمکین نه در بُعد نظامی، بلکه در افق سیاسی و طبقاتی آن نهفته است؛ چراکه همچون جرقه‌ای امکان شورش در درون ساختار نظامی را آشکار ساخت. با این حال، این قیام با وجود قهرمانی‌ها و دلاوری‌هایش، محدودیت‌های خود را نیز نمایان کرد. فقدان یک جنبش پرولتاریایی سراسری در آن مقطع، قیام را به یک کشتی و لحظه‌ای معین محدود ساخت. همچنین، عدم پیوند سازمان‌یافته با شوراهای کارگری و جنبش‌های اعتصابی مانع از آن شد که این حرکت از سطح یک شورش فراتر رود. تلاش برای ایجاد چنین پیوندی در اودسا نیز ناکام ماند و بر انزوای قیام افزود.

از این رو، قیام «پوتمکین» به روشنی نشان داد که خشم خودانگیخته، هرچند قهرمانانه، به تنهایی توان سرنگونی قدرت بورژوازی را ندارد. تنها از رهگذر سازمان‌یابی مستقل و آگاهی انقلابی طبقه کارگر، و همچنین ایجاد پیوند ارگانیک میان مبارزات کارگران، سربازان و دهقانان در چارچوب افقی انقلابی و سراسری است که امکان تسخیر قدرت سیاسی و درهم شکستن ماشین دولتی بورژوازی فراهم می‌شود.

انقلاب ۱۹۰۵ با چرخه‌ای از اعتصابات کارگری، قیام‌های شهری، شورش‌های ملوانان و دهقانان و پیدایش شوراهای کارگری پیش رفت. برجسته‌ترین نمونه از این شوراها، شورای کارگران پترزبورگ بود که در اکتبر همان سال شکل گرفت. هرچند این انقلاب سرانجام شکست خورد و از منظر دیالکتیکی نمی‌توانست فراتر از آنچه پیش رفت ادامه یابد، چراکه شرایط تاریخی و مادی هنوز به‌طور کامل مهیا نشده بود. این شرایط در بستر جنگ جهانی

اول فراهم شد؛ جنگی که نشان داد سرمایه‌داری به مرحله انحطاط خود رسیده و زمینه‌های عینی برای کسب قدرت سیاسی توسط پرولتاریا آماده گشته است.

با این حال، حتی شکست انقلاب ۱۹۰۵ نیز دستاوردهای تاریخی ارزشمندی به همراه داشت. شوراهای، به عنوان ارگان‌های قدرت دوگانه، به ابزار تاریخی طبقه کارگر برای اعمال قدرت بدل شدند و تجربه‌ای نوین از سازمان‌یابی سیاسی فراهم آوردند. از این منظر، انقلاب ۱۹۰۵ نوعی تمرین برای انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ بود. از قیام «پوتمکین» گرفته تا اعتصابات گسترده و شکل‌گیری شوراهای کارگری، تجربه‌های این انقلاب چشم‌انداز نبردهای آینده پرولتاریا را روشن ساخت و بستر مادی و سیاسی انقلاب ۱۹۱۷ را فراهم نمود.

م جهانگیری

۱۰ مهر ۱۴۰۴

کانال تلگرام:

<https://t.me/intvoice>

ایمیل:

contact@internationalistvoice.org

وبسایت:

www.internationalistvoice.org

ایکس (توییتر سابق):

https://twitter.com/int_voice

صدای انترناسیونالیستی منتشر کرده است!

بدون بزرگشیدن سرمایه‌داری نمیتوان
جمهوری اسلامی را به محاکمه کشید

گور دسته جمعی خاوران

صدای انترناسیونالیستی

علیه جنگ ارتجاعی

علیه توحش سرمایه‌داری
کارگران وطن ندارند!

تسور بالا اسرائیل و تسور پایین غزه

صدای انترناسیونالیستی

انتخاب سرنوشت‌ساز:

نه دموکراسی یا فاشیسم،
بلکه سوسیالیسم یا بربریت

صدای انترناسیونالیستی

تمامی دولت‌ها

جنایتکاران جنگی هستند!

صدای انترناسیونالیستی